

Голові разової спеціалізованої вченої ради
з присудження ступеня доктора філософії
ДФ 12.093.008
у Маріупольському державному університеті
Міністерства освіти і науки України
доктору історичних наук,
професору Вікторії ЛИСАК

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора політичних наук, професора, професора
кафедри політичних наук Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова Новакової Олени Вікторівни на
дисертацію Махсми Степана Григорійовича «Локальні політичні
ідентичності як ресурс розвитку територіальних громад», подану до захисту в
разову спеціалізовану вчену раду ДФ 12.093.008 у Маріупольському
державному університеті Міністерства освіти і науки України на здобуття
ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 052 «Політологія»**

Актуальність теми дисертації

Одним з найважливіших завдань української держави є досягнення цілей сталого розвитку на національному, регіональному та локальному рівні, формування спроможних територіальних громад, гідних умов життя для українських громадян. Суспільна практика показує, що окрім соціально-економічних, фінансових, правових ресурсів важливу роль в цих процесах відіграють людські фактори, що пов'язані з бажанням громадян покращити життя в своїй державі, регіоні, місті, локальній спільноті. Процеси децентралізації в Україні привернули увагу науковців до територіальних громад та ролі локальної ідентичності, патріотизму, згуртованості локальних спільнот навколо загальних цілей розвитку території.

Актуальність дисертаційної роботи, що рецензується, пов'язана з її новизною, та визначається, на наш погляд, двома основними моментами: по-перше, це визначення предмету дослідження - локальні політичні ідентичності та їх ресурсний потенціал. Сьогодні політична ідентичність локального рівня часто вивчається без виділення її політичної складової як окремого напрямку дослідження. У той же час, як свідчать результати процесів децентралізації та вибори в органи місцевого самоврядування, саме локальні політичні ідентичності впливають на формування місцевої влади та її політику.

По-друге, це постановка мети та завдань дослідження – з'ясувати вплив локальних політичних ідентичностей не тільки на політичні процеси в громаді,

розвиток місцевого самоврядування та демократії, але й можливості їх реалізації в соціально-економічних практиках територіальних громад.

Таким чином, актуальність обраної теми, мети та завдань дисертаційної роботи визначається, з одного боку, недостатнім рівнем її вивченості в науковій літературі, а з іншого – необхідністю політичної науки відповідати на актуальні запитання, які ставляться суспільною практикою.

Зв'язок дисертаційної роботи із науковими програмами, планами, темами.

Робота над дисертацією проводилася в рамках держбюджетної теми «Повернення та переосвоєння тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях: сучасний стан та перспективи» (номер державної реєстрації 0119U001312) кафедри політології та міжнародних відносин Маріупольського державного університету. Внесок автора у дослідженні зазначеної теми полягає в аналізі впливу локальних політичних ідентичностей на процеси реінтеграції тимчасово окупованих територій, розвиток місцевого самоврядування та демократії, формування спроможності та сталого розвитку територіальних громад.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації С. Махсми, забезпечується широкою інформаційно-аналітичною та джерельною базою дослідження (397 найменувань), опрацюванням значної кількості робіт українських та зарубіжних вчених, наукових аналітичних доповідей, нормативно-правових актів, статистичних та аналітичних матеріалів провідних науково-дослідницьких центрів України, що стосуються теми дослідження.

Сформульовані дослідницькі завдання повністю відповідають темі дисертації, об'єкту, предмету та меті дослідження. Всебічність та об'єктивність наукових положень, висновків та рекомендацій обґрунтовано за допомогою комплексного методологічного підходу та використання сукупності методів і методичних прийомів. Це дало можливість глибоко дослідити предмет дисертації та сформулювати наукові положення, що мають наукове та практичне значення.

Перший розділ дисертації присвячено теоретико-методологічним основам вивчення локальних політичних ідентичностей. На основі дослідження концепту ідентичності в різних галузях наукового знання, політологічного аналізу основних категорій дисертаційної роботи, всебічного розгляду локальних ідентичностей та локальних політичних ідентичностей в працях вітчизняних вчених, автором сформована ґрунтовна теоретична та методологічна база дисертаційної роботи. Науковим здобутком першого розділу також є, на нашу думку, авторське формулювання основних категорій дослідження та особисте бачення проблем

функціонування локальних політичних ідентичностей, їх впливу на територіальний розвиток.

У другому розділі дисертаційної роботи автор зупиняється на проблемах політики ідентичності, а також на актуальній проблемі політичного узгодження в локальних спільнотах. На наш погляд, науковим здобутком другого розділу є визначення суб'єктів, інструментів, механізмів та напрямків локальної політики ідентичності та обґрунтування необхідності розвитку соціального капіталу, як важливого фактору вирішення ідентифікаційних протиріч на основі довіри, об'єднуючих цілей, спільних колективних дій щодо реалізації планів розвитку різного рівня території.

В третьому розділі дисертації доведено, що локальні політичні ідентичності є важливою складовою та ресурсом територіального розвитку. На основі аналізу законодавчих актів, статистичних матеріалів, наукового дискурсу автор показує, що реформа децентралізації підвищила статус місцевої влади, посилила політичну конкуренцію в локальних спільнотах, активізувала локальну політичну ідентичність, її можливості впливати на легітимацію органів місцевого самоврядування, на формування місцевих політик. На основі фактичного матеріалу та наукових положень, автор обґрунтовує висновок, що вплив локальних політичних ідентичностей на спроможність та сталий розвиток територій здійснюється через вибори органів місцевого самоврядування, участь мешканців громади у прийнятті політичних рішень, розробці поточних та стратегічних планів розвитку територіальних громад за допомогою існуючих інструментів та механізмів демократії участі. Науковим здобутком цієї частини роботи є, безумовно, розгляд проблем конвертації локальних політичних ідентичностей в конструктивні політичні та соціально-економічні практики територіальних громад.

Достовірність та новизна отриманих результатів.

Достовірність отриманих результатів дисертаційної роботи С. Махсми підтверджено їх теоретичною та методологічною обґрунтованістю, ретельним аналізом законодавчого регулювання процесів, що досліджуються в роботі, використанням аналітичних та статистичних матеріалів.

Наукова новизна дисертаційної роботи С. Махсми міститься в наступному:

Вперше: здійснено комплексний аналіз локальних політичних ідентичностей у контексті їх впливу на політичні процеси та відносини локальних спільнот, з'ясовано можливості та механізми їх реалізації в політичних та соціально-економічних практиках локальних спільнот; показано вплив локальних політичних ідентичностей на розвиток місцевого самоврядування та легітимацію місцевих політик; досліджено основні механізми реалізації локальних політичних ідентичностей у соціально-економічних практиках, спроможність і сталий

розвиток територіальних громад; здійснено категоризацію поняття «локальна політична ідентичність».

Удосконалено: дефініції базових категорій теми дослідження, подано їх авторське тлумачення; політику локальної ідентичності, визначення суб'єктів, алгоритмів, стратегій, механізмів та інструментів формування локальної ідентичності; типологію політичної ідентичності.

Отримали подальший розвиток: обґрунтування впливу соціального капіталу на формування платформи для вирішення ідентифікаційних протиріч у локальній спільноті; методологія дослідження локальних ідентичностей на основі комплексного підходу та політологічного аналізу; дослідження локальних ідентичностей в роботах українських вчених.

Повнота викладу в наукових публікаціях, відсутність порушення академічної доброчесності.

Основні наукові положення та результати викладені в 4 статтях у періодичних наукових фахових виданнях України з політичних наук, в 1 статті у періодичному науковому виданні країни ЄС (Чеська Республіка), в матеріалах 10 наукових та науково-практичних конференцій.

За допомогою онлайн сервісу пошуку плагіату «Unicheck» дисертація С. Махми була перевірена на унікальність тексту. Порушень академічної доброчесності виявлено не було.

Практичне значення і впровадження отриманих результатів.

Теоретичні положення, висновки та узагальнення дисертаційної роботи С. Г. Махми можуть бути використані органами місцевого самоврядування, виконавчої влади, інститутами громадянського суспільства в процесі розробки локальної політики ідентичності, формування локальної політики згуртованості населення територіальних громад навколо загальних цілей та цінностей. Практичне значення мають визначення автором факторів та інструментів зміцнення локальної демократії та місцевого самоврядування, дослідження механізмів впливу локальних політичних ідентичностей на політичний та соціально-економічний розвиток локальних територій.

Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані при вивченні навчальних дисциплін, що стосуються розвитку місцевого самоврядування та державного управління, демократії, політичних комунікацій, політичної культури, виборчих процесів тощо.

Практичне значення дисертаційної роботи підтверджує факт участі С. Махми в розробці держбюджетної теми кафедри політології та міжнародних відносин Маріупольського державного університету та наявність довідок про впровадження результатів дослідження.

Оцінка змісту та основних положень дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

Зміст та основні положення дисертації свідчать про її завершеність та відповідність встановленим вимогам. Робота складається зі вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел, що дозволяє досягти поставленої наукової мети. Висновки до розділів та загальні висновки до роботи відповідають змісту дисертації, чітко аргументовані та відзначаються достовірністю.

Дисертацію оформлено відповідно до вимог, що висуваються до кваліфікаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії, Міністерством освіти і науки України.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи позитивні аспекти дисертаційної роботи С. Махми «Локальні політичні ідентичності як ресурс розвитку територіальних громад», вважаємо необхідним висловити деякі дискусійні положення й зауваження, що потребують уточнень:

По-перше. У підрозділі 1.2. (с. 49) автором підкреслено, що не всі дослідники розділяють регіональну та локальну ідентичності, вважаючи, що вони є сутнісно близькими та досліджують їх по аналогії. Як що автор цей підхід не поділяє то, на нашу думку, треба було б в роботі більш чітко визначити, чим відрізняються регіональні та локальні ідентичності?

По-друге. Аналіз сутності та факторів формування локальної політичної ідентичності є важливою складовою предмета дослідження, тому в роботі автор достатньо багато приділяє уваги цим проблемам (підрозділи 1.2., 2.1.). На сторінці 88 автором підкреслено, що одним із чинників впливу на локальні політичні ідентичності є географічне розташування локальної спільноти, особливо це стосується прикордонних регіонів України. В даному контексті було б доцільним пояснити та навести приклади впливу зовнішніх факторів на особливості локальних політичних ідентичностей у прикордонних спільнотах.

По-третє. У 3 розділі дисертації автор досліджує практичні проблеми впливу локальних політичних ідентичностей на розвиток відповідних територій. Робиться висновок (с.157), що локальна політична ідентичність та згуртованість членів громади навколо спільних цілей і цінностей є суттєвим ресурсом соціально-економічного розвитку громади. У висновках до 3 розділу автор також підкреслює, що найважливішим завданням місцевої влади є формування консолідованої платформи на основі пріоритетних об'єднуючих цілей та цінностей розвитку громади для узгодження та врахування позицій різних політичних сил. У зв'язку з цим, хотілося б уточнити, як саме забезпечити згуртованість населення у

новоутворених об'єднаних територіальних громадах? Оскільки практика показала, що в ОТГ є проблеми з вирішення даних завдань.

По-четверте. Погоджуємося, що етнічний фактор має вплив на формування політичної ідентичності. Але, на наш погляд, бажано було б пояснити в дисертаційній роботі, як це виявляється саме на локальному рівні?

Вказані зауваження та побажання не знижують наукової та практичної цінності дисертаційної роботи С. Махсми, вони можуть стати внеском у поглиблення наукових розвідок щодо ролі політичних локальних ідентичностей у розвитку територіальних громад.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Степана Григорійовича Махсми є завершеним, самостійним дослідженням, що виконане на високому теоретичному та методологічному рівні, має наукову новизну, цінність та практичну значимість. Теоретичні положення, висновки та рекомендації достовірні, достатньо обґрунтовані та аргументовані.

Дисертація С. Г. Махсми відповідає сучасним вимогам до дисертацій здобувача ступеня доктора філософії, визначеним у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами) та вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами). А тому її автор – Степан Григорійович Махсма заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія».

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політичних наук
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Олена НОВАКОВА

27 лютого 2023 року

Підпис професора Олени Новакової засвідчую:

УЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
УНІВЕРСИТЕТУ
Л.М. ПАНЧЕНКО